

Наташа ДИДЕНКО
Институт за национална историја, Скопје
natasadidenko@yahoo.com

ПРИДОНЕСОТ НА ЃОРЃИ ДОНЕВСКИ ВО ОТКРИВАЊЕТО И РАЗВОЈОТ НА ФОЛКЛОРНОТО ТВОРЕШТВО ОД ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ НА МАКЕДОНИЈА (1970–1984)

Abstract. – The paper covers the contribution of Gjorgi Donevski in the development of the music folklore from the Aegean part of Macedonia. In his life, with the discovery of numerous folk songs of the Macedonians from the Aegean part of Macedonia begins a new chapter. Until then, his focus of interest, was mainly the social and political life in the Socialistic Republic of Macedonia. From the 1970 he became very active in the field of cultural and artistic amateurism and with that he was elected for the first president of the cultural and artistic association „Goce Delchev“. Soon after that he became the main organizer of the manifestation „Song for Goce“ in Skopje. The contribution that he made in the discovery, and in the development of music folklore from the Aegean part of Macedonia is still today the strongest inspiration and it directs the younger generations to work dedicatedly and continuously towards achieving higher results in the affirmation of music folklore from the Aegean part of Macedonia.

Key words. – Gjorgi Donevski, Aegean Macedonia, music folklore, female singing group „Bapchorki“, cultural-artistic association „Goce Delchev“, manifestation „Song for Goce“.

Интензивниот развој на фолклорното творештво започнува по Втората светска војна, по прогласувањето на Македонија за федерална единица во Демократска Федеративна Југославија. Тогаш, покрај формирањето на бројните фолклорни ансамбли и културно-уметнички друш-

тва, во кои фолклорното творештво било олицетворено преку разновидните народни игри и ора придружени со мелозвучноста на народните инструменти, одредени поединци започнале да ја развиваат творечката дејност, односно да ги запишуваат народните песни во кои се искажани страдањата, стремежите, надежите и копнежите на македонскиот народ. На тој начин ја овековечувале народната песна, во која како што истакнува македонскиот поет Кочо Рацин, „(..) *сето она што не можело слободно да се каже, што требало да се премолчи и да се преживее во себе, го нашло своето место во песната* (...)“.¹ Имено, во таа смисла и Ѓорѓи Доневски го започнал својот истражувачки процес за откривање, документирање, презентирање и афирмирање на фолклорното творештво од Егејскиот дел на Македонија, кое се одликува со одредени специфики и карактеристики.

Ѓ. Доневски е роден на 2 февруари 1934 година,² како четврто од петте деца (Славка, Танас, Коста и Лета), во село Бапчор,³ во Егејска Македонија, која денес е составен дел од областа на Северозападна Грција.⁴ Почетокот на основното образование го започнал во 1942 година,⁵ во периодот кога и Егејскиот дел на Македонија бил зафатен од војната, и кога Македонците во Костурскиот и Леринскиот регион се бореле во рамки на ослободителното антифашистичко движење во Грција. Во тој период Македонија била поделена на три окупациони зони, кои им припаднале на Бугарија, Италија и Германија, со тоа што централната и западната власт од Егејскиот дел на Македонија, каде што мнозинското население било македонско, останал под управа на грчкиот квислиншки

¹ Рацин 1966, 255.

² Податоците за неговиот датум и година на раѓање според приложената архивската документација која е во сопственост на неговото семејство се различни. Имено, во свидетелството за положен завршен испит во Самобор, според кое се здобил со звање квалификуван работник од металската струка – автомеханичар, наведено е дека е роден на 9 февруари 1933 година. Земајќи ги во предвид политичките влијанија за време на живеењето во родниот крај, но и по неговото напуштање за повородостоен податок го земаме оној од неговата лична карта издадена од Министерството за внатрешни работи на Република Македонија, каде е наведено дека е роден на 2 февруари 1934 година.

³ Селото Бапчор со кралска наредба од 20 септември 1955 година, објавена во Државниот весник на Грција бр. 287 од 10 октомври истата година е преименувано во Пименикон, што во превод значи сточарска населба (Христов Симовски 1998, 8).

⁴ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

⁵ Архивска документација на семејството Доневски, Изјава за... јули 1982 година во Скопје.

генерал Георгиос Чолакоглу (1896 – 1948).⁶ Неговото внимание особено било насочено кон македонскиот народ, создавајќи вооружена жандармерија и применувајќи терор.⁷ До Илинденското востание во училиштето се учело на македонски јазик, додека во периодот од Илинденското востание до поделбата на Македонија во 1912 – 1913 година, во зависност од пропагандата на бугарската и грчката политика во некои учебни години се учело на бугарски (1907 – 1908), додека во други на грчки јазик.⁸

Слика бр. 1: *Ѓ. Донеvски во раното детство*

По склучувањето на договорот во Варкиза (во близина на Атина), на 12 февруари 1945 година, власта во Грција била превземена од страна на десните политички сили, при што македонскиот народ секојдневно бил под политички притисоци со намера да се истера од родните краеве.⁹ Имено, Македонците од Егејскиот дел на Македонија биле третирани како „Бугари“ и „комитации“ и не само што биле обвинувани за „предавство на татковината“ или како луѓе „опасни за јавниот ред“, туку биле и подложувани на политички пресметувања и затворски казни.¹⁰ За жестокиот терор кој бил спроведуван врз Македонците, била информирана британската политика, меѓутоа таа „немо“ го гледала сето тоа и на сите начини ја поддржувала власта во Грција.¹²

Во суштина, со нејзината поддршка сè повеќе ја туркала земјата во Граѓанската војна и ги насочувала десните политички сили против македонскиот народ. Политиката за истребување на Македонците од

⁶ Чолакоглу Георгиос – генерал-полковник на грчката армија, учесник во балканските војни. По првата светка војна бил командант на гарнизонот во Атина, началник на Воената академија, инспектор на пешадијата на грчката армија, командант на корпус и на армија, претседател на првата грчка квислиншка влада 1941 – април 1943 (Кирјазовски 1987, 298).

⁷ Велјановски 2008, 303.

⁸ Велјановски 2008, 303.

⁹ Види повеќе во: Мамуровски 1995, 35-37.

¹⁰ Види повеќе во: Кирјазовски 1996, 11-37.

¹¹ Архивска фотодокументација на семејството Донеvски.

¹² Литовски (2015), 393.

Егејска Македонија започнала доследно да се спроведува од страна на монархо-фашистите, кои секојдневно патролирале низ македонските села, меѓу кои било и селото Бапчор, викајќи: „(...) Тука е Грција, а вие не сте Грци и затоа треба да бегате. Некои ќе убиеме, некои ќе истераме така што кога ќе дојде Кралот да не најде ни еден Словен во земјата (...)“.¹³

Масовниот терор и отвореното гонење т.е систематското уништување и исчезнување на македонскиот народ од Егејска Македонија, особено се засилило за време на Граѓанската војна. Затоа, со цел да се спасат децата, на 4 март 1948 година привремената еднопартиска Демократска влада на Грција, објавила соопштение за евакуација на децата до 14-годишна возраст од Егејскиот дел на Македонија и Грција во источно-европските земји.¹⁴ Имено, меѓу децата кои што го напуштиле родното огниште бил и Ѓ. Донеvски, кој по прогонот бил прифатен и згрижен прво во Цриквеница, а потоа и во Самобор, Народна Република Хрватска (натаму: НР Хрватска),¹⁵ каде во учебната 1950/51 година успешно ја завршил Автомеханичарската школа, при што се здобил со звање квалификуван работник од металската струка – автомеханичар.¹⁶ Потоа, со оглед на тоа што неговите родители за време на Граѓанската војна биле евакуирани во Полска, двете сестри во Романија и двајцата браќа во Русија, тој заминал во Скопје кај блиски роднини¹⁷ кои во виорот на војната биле прифатени и згрижени на територијата на Народна Република Македонија (натаму: НРМ).

Во почетниот период, согласно конвенциите на Организацијата на обединетите нации (ООН), тие како и другите групи на луѓе од Костурската, Леринската и Воденската област кои во помасовни бранови во периодот 1945 – 1950 година, биле прифатени на територијата на НРМ, имале статус на бегалци,¹⁸ меѓутоа со текот на времето се стекнале со македонско државјанство и останале да живеат во Македонија, затоа што никогаш не им било дозволено да се вратат во Грција.¹⁹

¹³ Мартинова-Буцкова (1979), III.

¹⁴ Ibid., 98.

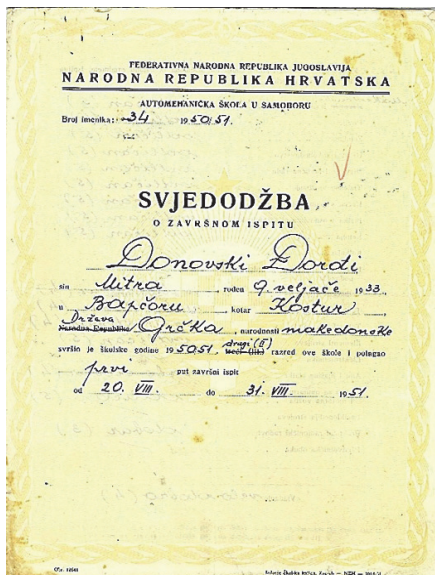
¹⁵ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

¹⁶ Архивска документација на семејството Донеvски, Svjedodžba... 1 rujna 1951.

¹⁷ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

¹⁸ Мирчевска (2015), 369.

¹⁹ Атанасов, Наумовска (2020), 8.

Слика бр. 2: Свидетелство за завршен испит во Автомеханичката школа во Самобор, НР Хрватска во учебната 1950/51 година²⁰

Слика бр. 2.1: По положувањето на завршниот испит се здобил со звање квалификуван работник од металската струка – автомеханичар²¹

Неколку години по доселувањето во Скопје, забележувајќи го вниманието кое што надлежните државни органи и институции го посветувале на образованието на бегалските деца, го поттикнале во учебната 1952/53 година да го продолжи неговото образование, по што се запишал во Средното медицинско училиште за санитарни техничари – Скопје. По положувањето на дипломскиот испит во јуни 1955 година,²² се активирал во територијалната младинска организација во општината Саат Кула (денес Гази Баба), каде подоцна бил назначен за санитарен инспектор при НО на општината Саат Кула во Скопје. Оттогаш неговите задолженија биле забележани и во други општествено-политички организации, каде што бил именуван за секретар на Општинскиот комитет на Сојузот на младината на „Саат Кула“, а подоцна и за платен политички секретар на околинскиот комитет на Сојузот на младината на Скопје. Учествовал на повеќе доброволни локални и Сојузни работни акции како бригадир, а подоцна и како командант на работната бригада, која би-

²⁰ Архивска фотодокументација на семејството Донеvски... 1 јуни 1951.

²¹ Ibidem.

²² Ibid., 27 јуни 1955.

ла прогласена за најдобра на целата траса на Автопатот „Братство-Единство“. Во 1962 година бил инструктор за транспорт и снабдување во главниот штаб на младинските работни бригади на Автопатот, каде покажал многу добри резултати, при што бил награден и прогласен за ударник, а потоа бил избран за секретар на основната партиска организација и во раководството на месната организација на Социјалистичкиот сојуз на работниот народ на Македонија (натаму: ССРНМ), за секретар на Општинскиот одбор на ССРНМ „Саат Кула“; за одборник на општинското собрание „Саат Кула“ од изборната единица Автокоманда и бил меѓу првите активисти што се зафатиле со прашањето околу брзото прилагодување на организацијата на Социјалистичкиот сојуз во новите услови настанати по земјотресот, при што се формирале сè повеќе подружници на месните организации на ССРНМ, и се засилила нивната активност во шаторските населби и сл.²³

Слика бр.3: Ѓорѓи Донеvски²⁷

Покрај бројните задолженија во органите на општествено-политичкото управување, Ѓ. Донеvски не ја занемарувал својата желба од детството, со која живеел од прогонувањето од неговото родно село Бапчор. Имено, неговата идеја била еден ден да овозможи да се оживее фолклорното творештво од Егејска Македонија.²⁴ Затоа, покрај неговиот општествен активизам во спортиот и во политиката, тој почнал да делува и во областа на културата. Впрочем, неговиот ангажман за снимање на народните песни го започнал во 1970 година, кога му бил обезбеден магнетофон²⁵ од страна на академик Блаже Ристовски²⁶ кој

²³ Делјанова-Донеvска. Интервју со Доста... 22 октомври 2021.

²⁴ Ibidem.

²⁵ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

²⁶ Блаже Ристовски (1931, с. Гарниково, Кавадаречко – 2018, Скопје) – славист, филолог, културолог, историограф, фолклорист и литературен историчар, член на Македонската академија на науките и уметностите. Гимназиско образование завршил во Кавадарци и во Прилеп (1950), а Филозофски факултет (Група за литературите

во тој временски период бил Директор на Фолклорниот институт во Скопје – основан во 1950 година, со задача да: ја организира работата на собирање, систематизирање и конзервирање на фолклорното богатство на македонскиот народ; научно да го анализира, проучува и обработува собраниот материјал од подрачјето на националниот фолклор; да дава совети и стручни мислења во врска со применувањето на народната уметност во домашните ракотворби, музиката, индустријата, градежништвото и др.; да соработува со организации, друштва и установи што работат на пропагирање на народната уметност; да се грижи за запазување и понатамошно развивање на народното уметничко творештво и да подготвува научно-популарни публикации од областа на својата работа.²⁸

Иако од самиот почеток истражувачкиот потфат за Ѓ. Донеvски не бил едноставен, бидејќи поради постојаните бомбардирања селото Бапчор било наполно уништено и напуштено од страна на 170 фамилии со околу 650 лица,²⁹ сепак благодарение на неговата голема посветеност

на народите на Социјалистичка Федеративна Република Југославија и македонски јазик) во Скопје (1955). Со научно-истражувачка работа почнал да се занимава уште по запишувањето на студиите, а првиот истражувачки труд го објавил во тогашниот орган на Катедрата за јужнословенски јазици „Македонски јазик“ (II, 5, 1951, 117-120). За време на студирањето работел како главен уредник на списанието „Народно здравје“ и бил именуван за шеф на Отсекот за печат во Институтот за здравствено просветување во Скопје (1953 – 1955). Во учебната 1956/57 година работел како професор во Кавадарци, а потоа се вработил во Скопје како јазичен редактор на Радио Скопје во периодот 1957 – 1961 година. Од 1961 до 1966 година работел како лектор за македонски јазик и предавач за македонска литература на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Љубљана и истовремено од 1965 до 1966 година ги водел предавањата на Педагошката академија во Марибор. По одбраната на неговата докторска дисертација во 1965 година, со наслов „Крсте П. Мисирков – животот и делото“, бил именуван за директор на Институтот за фолклор во Скопје. Во 1977 година, како научен советник преминал со работа во Институтот за национална историја, каде до 1991 година бил раководител на Балканолошкото одделение. Во периодот 1991 – 1992 година бил избран за прв потпретседател на првата Влада на самостојна Република Македонија. Од 1993 до пензионирањето во 1995 година работел како научен советник во Институтот за старословенска култура. Како истражувач на македонската литература, јазична и национална историја и на фолклорот во Македонија, има објавено повеќе книги за развитокот на македонската културно-национална мисла и над 800 статии и други прилози во разни зборници во земјата и во странство (Младеноvски 2009, 1276).

²⁷ Архивска фотодокументација на семејството Донеvски.

²⁸ Уредба за оснивање на Фолклорен институт, *Службен весник*...15 мај 1950, 71.

²⁹ Види повеќе во: Донеvски 1996, 119-123.

и упорност на крајот бил мошне плодотворен. Тој, преку воспоставувањето контакти со оние лица коишто ги познавал и во чии сеќавања се уште биле народните песни од Егејскиот дел на Македонија, снимил над 100 народни песни. За тоа сведочат дешифрираните материјали кои тој лично ги забележувал и ги предал да бидат во сопственост на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ во Скопје.³⁰ При анализата на тој фолклористичен материјал добиваме сознанија дека покажувал исклучителна вештина при бележењето и дешифрирањето на вокалното творештво, со тоа што уредно ги бележел податоците за информаторите: име и презиме на кажувачот, место на раѓање, вероисповед, професија, од кого ја има научено песната, содржина на песната, начин на пеење, запишувач, датум и место на запишување, број на лента и сл.

По неколкугодишното откривање и документирање на фолклорното богатство од Егејска Македонија, кај Ѓ. Донеvски, се родила идејата за формирање на женска вокална група, која ќе придонесе за зачувување на тој фолклорен материјал, кој како што и самиот има истакнато „(...) до тогаш од страна на фолклористите не беше доволно истражен (...)“.³¹ На почетокот при формирањето, во групата биле вклучени пет членки: Доста Делјанова-Донеvска, Лета Манева-Барџиева, Вита Цигуловска, Ристана Ендриова и Мара Концолова.³² Меѓутоа, набрзо три од членките од оправдани причини се откажале, при што во групата останале само сопругата на Ѓ. Донеvски – Д. Делјанова-Донеvска и нејзината братучеда Л. Манева-Барџиева. По краток временски период, на нив им се придружиле и Лефтерија Шанковска од с. Саракиново (Воденско) и Васка Кланцева од с. Дреновци (Костурско).³³ Во размислувањата за именувањето на групата Ѓ. Донеvски тргнувал од фактот што сите пејачки од составот на групата потекнувале од с. Бапчор. Тоа му дало поттик да ја именува како „Бапчорки“.³⁴

За краток период карактеристичното полифоно (повеќегласно) пеење во кое се слушале фонетските и морфолошките карактеристики на бапчорскиот говор го привлекол интересот на широкиот аудиториум, по што женската група „Бапчорки“ се здобила со голема популарност во Социјалистичка Република Македонија (натаму: СРМ). Сето тоа го пот-

³⁰ Види повеќе во: Бапчорки (вокална група) во разговор со Ѓорѓи Донеvски на 18.02.1971 и Бапчорки (вокална група) во разговор со Ѓорѓи Донеvски на 01.05.1971.

³¹ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

³² Делјанова-Донеvска, Доста. Интервју со Доста...22 октомври 2021.

³³ Ibidem.

³⁴ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

тикнуло Ѓ. Донеvски како основач и двигател на вокалната група да размислува и генерира идеи за отворање на нови хоризонти кои би придонеле за уште поголема афирмација на фолклорното творештво од Егејскиот дел на Македонија. Во тој контекст, како што и самиот има речено „(...) се рашири идејата и се јави желбата за основање на Културно-уметничко друштво (...)“³⁵, на кое за прв претседател бил избран токму тој. Имено, согласно Законот за здруженијата на граѓани, друштвото кое на негова иницијатива е именувано по името на идеологот, организаторот и водачот на македонското револуционерно националноослободително движење – Гоце Делчев (1872, Кукуш, Егејска Македонија – 1903, Баница, Егејска Македонија) било основано на 24 август 1971 година, со седиште во домот на културата „Димитар Влахов“ во населбата Автокоманда,³⁶ во која се населиле голем број Македонци од Егејска Македонија. Дури и денес дел од населбата во Скопје го носи името „Бапчорско гумно“.³⁷

Слика бр. 4: Вокалната група „Бапчорки“ со своите сопрузи.

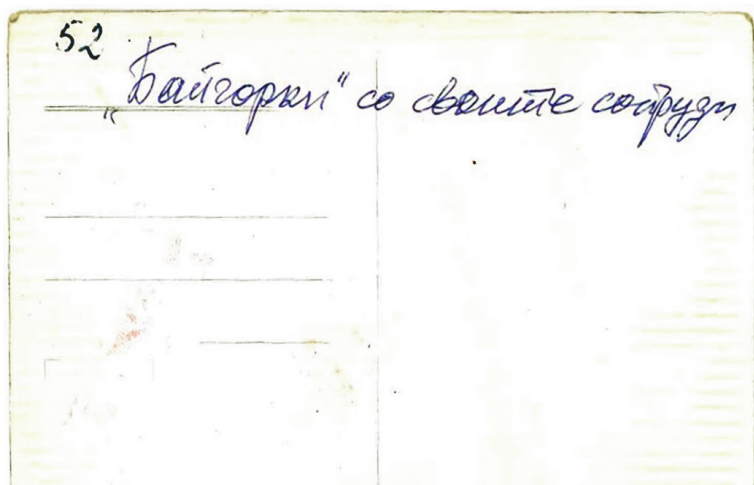
Горен ред од лево кон десно: Атанас Шанковски, Лефтерија Шанковска, Лета Барџиева, Ѓорѓи Донеvски, Доста Делјанова-Донеvска и Васка Кланцева. Долен ред од лево кон десно: Ташо Барџиев и Мичо Кланцев.³⁸

³⁵ IRAM/buzAR Archive – Бужаровски 2003.

³⁶ Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ “ – Скопје, Општи акти за 1971... 24 август 1971 година, без пагинација.

³⁷ Донеvски 1996, 154.

³⁸ Архивска фотодокументација на семејството Донеvски.

Слика бр. 4.1: Задна страна од фотографијата³⁹

Уште од самиот почеток, КУД „Гоце Делчев“ – Скопје работело на собирање, негување и афирмирање на неисцрпниот македонски фолклор, а пред сè на фолклорното творештво од Егејскиот дел на Македонија. Впрочем, согласно статутот друштвото се определило да го негува револуционерниот фолклор, трагајќи по фолклорни содржини за кои се сметало дека се на пат да исчезнат. Аналогно на тоа, во своите редови пред сè ги собирало оние повозрасни лица, кои не го заборавиле богатиот мелос и ората од своите родни краеве, за да можат автохтоно да го пренесат на помладата група,⁴⁰ која била приклучена од основното училиште „Стив Наумов“.⁴¹ Меѓу нив се вбројувал и игроорецот Коле Божинов,⁴² кој на почетокот од основањето на друштвото ги поставил машките ора.⁴³ Според П. Здравковски⁴⁴ „(...) на репетоарот на друштвото вед-

³⁹ Архивска фотодокументација на семејството Доневиќ (задна страна од фотографијата).

⁴⁰ Доневиќ 1996, 154.

⁴¹ Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022.

⁴² Коле Божинов – вработен на висока позиција во поранешната текстилна фабрика „Мирка Гинова“ во Скопје, во чии текстилни производи вградувала елементи од богатиот колорит на македонскиот фолклор (Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022).

⁴³ Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022 година.

⁴⁴ Пеце Здравковски (1957, Скопје) – од формирањето на КУД „Гоце Делчев“ е активен како член-игроорец во детската или младинска игроорна група, која подоцна била именувана како прв тим на друштвото со која го прошетале скоро цел свет. Во периодот од 1972 до 1982 година бил игроорец и раководител на младинските игро-

наш се постави „Комитска легенда“ и голем број на песни и ора од Егејскиот дел на Македонија. Оттогаш излезе етикетата на друштвото КУД „Гоце Делчев“ – ЕГЕЈСКОТО. Всушност во нашето друштво за прв пат беа поставени Егејските ора и песни, кои подоцна беа превземени од другите друштва, па дури и од „Ансамблот за народни игри и песни на Народна Република Македонија – „Танец“ (...),“⁴⁵ кој е формиран во 1949 година во Скопје, со задача да го негува, развива и подига уметничкото значење на народните игри; да ги негува, обработува и разработува народните песни; да изготвува програми со народни игри и песни и да ги преставува на јавни уметнички настапи.⁴⁶ Подоцна, бил ангажиран кореографот Стојче Каранфилов – вработен во Ансамблот за народни игри и песни на Народна Република Македонија – „Танец“, кој Егејските ора ги адаптирал да се изведуваат во една кореографија.⁴⁷

Главната движечка сила во насоките за идната работа на КУД „Гоце Делчев“ бил Ѓ. Донеvски. Тој, уште од почетниот развој на друштвото напорно и доследно работел на процесот за остварување на својата визија – КУД „Гоце Делчев“ да биде препознатливо како едно од најдобрите друштва во современата македонска држава. Според сеќавањата на неговите соработници Ахил Петровски⁴⁸ и Јане Бандевски⁴⁹ тој не само што имал визија туку и се одликувал со огромна упорност и извон-

орни групи во истоименото друштво. Потоа професионално се вработил во КУД „Гоце Делчев“ со Решение „Организатор на активностите“. Истовремено до 1991 година бил ангажиран и како Секретар на претседателството на Управниот Одбор. Денес е раководител на КУД „Гоце Делчев“, кој сеуште е активен субјект во просториите на Младинскиот културен центар во Скопје. Истовремено, од 1990 г. до денес е Директор на фестивалот на нови родољубиви и патриотски песни „Гоце фест“ (Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022).

⁴⁵ Здравковски. Интервју со Пеце.. 21 јули 2022.

⁴⁶ Уредба за оснивање на „Државен ансамбл на народни игри и песни на НРМ – Скопје, Службен весник...4 април 1948, 73.

⁴⁷ Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022.

⁴⁸ Ахил Петровски (1938, с. Орово, северозападен дел на Егејска Македонија). По напуштањето на родното огниште бил префрлен и згрижен во Чешка. Учел средно занаетчиско училиште во Прага. По враќањето во Македонија се вработил во Графички завод (Петровски. Интервју со Ахил...5 октомври 2022).

⁴⁹ Јане Бандевски (1937, с. с. Орово, северозападен дел на Егејска Македонија). По напуштањето на родното огниште во 1948 година бил префрлен и згрижен во Чешка. Во 1954 заминал во Полска каде се обединил со родителите. Во 1969 година се враќа во Македонија, по што се вработува во хемиската фабрика Охис (Бандевски. Интервју со Јане...5 октомври 2022).

редна способност да ги привлече и убеди луѓето да се вклучат во остварувањето на неговите идеи. Неговата способност за јасна и директна комуникација со членовите на Управниот одбор и членовите на друштвото, во голема мера придонела за исполнување на целите на друштвото, кои биле во насока за поголема јавна презентација и афирмација на фолклорното творештво од Егејскиот дел на Македонија. Затоа, од година во година сè повеќе бил забележлив подемът во развојот на друштвото. И покрај тоа што по формирањето на современата македонска држава се формирале повеќебројни музички културно-уметнички организации,⁵⁰ Ѓ. Донеvски бил свесен дека треба да биде препознатлив по својот профил на раководење. Со харизмата и визијата што ја поседувал, бил забележуван по својата автентичност во раководењето на друштвото. Континуираното негување и развивање на позитивни работни односи со соработниците, грижата за секој поединечен член на друштвото и градењето на една силна заедница, претставувале силен фактор за ефективната работа на друштвото, со чија помош се постигнувале поголеми успеси во неговиот развој и дејност. Имено, на тој начин била зацврстена и соработката во наредните години со кореографот на фолклорниот ансамбл од Епинал, Франција – Ролан Ришар. Од нејзина страна во 1977 година до Ѓ. Донеvски била испратена покана за учество за Конгресот на Меѓународната фолклорна организација – „АФИ“ (Amicale Folklorique Internationale), кој се одржувал во Фуртванген, Западна Германија, во 1978 година.⁵¹ Ѓ. Донеvски заедно со секретарот на Активот на Сојузот на синдикатите на Македонија и еден член од Секретеријатот на Друштвото земале учество на Конгресот, кој се одржувал во Кава де Тирени, во Италија, во временскиот период од 28 април до 2 мај 1978 година.⁵² За време на Конгресот меѓу другото се предложило и КУД „Гоце Делчев“ – Скопје да биде идната врска меѓу Меѓународната фолклорна организација – „АФИ“ и друштвата на Југославија.⁵³

Поставената организациска структура на друштвото, во која преовладувала добра работна атмосфера градена врз основа на ефективна комуникација, разбирање и сочувство, флексибилност, тимска работа,

⁵⁰ Повеќе за развојот и дејноста на културно-уметничките организации во Македонија, во периодот од 1945 до 1991 година види во: Диденко 2019.

⁵¹ Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, КУД „Гоце Делчев“ – 1977 година: Покана до Ѓ Донеvски за... 10 ноември 1976 година, без пагинација.

⁵² Ibid., 1978 година: Известување до...19 јуни 1978 година, 1-2.

⁵³ Ibid., 1978 година: Известување до...19 јуни 1978 година, 3.

наградување и која резултирала со постигнување високи резултати на друштвото при гостувањата во земјата и странство, не останувала незабележана и од страна на Републичката комисија за културни врски со странство при Собранието на СРМ и Матицата на иселениците од Македонија. Напротив, тие предложиле КУД „Гоце Делчев“ да биде презентер на автентичното македонско фолклорно богатство на културно-уметничката манифестација „Југославија во чест на Свети Кирил,“ која се одржувала во Италија, во периодот од 20 до 27 мај 1979 година.⁵⁴ Подоцна, во 1982 година друштвото било поддржано да гостува и на турнеја во Австралија.⁵⁵

Слика бр. 5: Настап на машката игроорна група на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје⁵⁶

Ѓ. Донеvски како претседател на КУД „Гоце Делчев“, во делокругот на своите надлежности воспоставувал работно опкружување насочено кон создавање на нови перспективи за понатамошниот развој на друштвото, со тоа што по „(...) обзнанувањето на веста дека ќе се подготвува прослава по повод „100 години од раѓањето на идеологот, организаторот и водачот на македонското револуционерно националноослобо-

⁵⁴ Ibid., 1980 година: Извештај за гостувањето на...од 20 до 27 мај 1979 година, 1.

⁵⁵ Ibid., 1981 година: Известување од Матицата...23 декември 1981 година, без пагинација.

⁵⁶ Архивска фотодокументација на семејството Донеvски.

дително движење кон крајот на XIX и почетокот на XX век – Гоце Делчев (...)⁵⁷, издејствувал друштвото да стане носител на таа манифестација која за прв пат се одржала во 1972 година, под името „Песна за Гоце“.⁵⁸

Слика бр. 6: Настап на машката и на женската игроорна група на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје⁵⁹

Откако КУД „Гоце Делчев“ активно се вклучило во одбележување на прославата по повод 100 години од раѓањето на Гоце Делчев, Ѓ. Доневски, започнал да создава организациски вредности и норми со кои се поттикнувале креативноста и иновативноста. Неговата отвореност, комуникативност, верба, високиот степен на самостојност, како и соработката со соработниците придонесувале уште од почетоките кога се осмислувале и воспоставувале програмските содржини, да стимулира систематски пристап во организацијата на манифестацијата. Како организатор, во своите настојувања стимулирал активности за запознавање, презентирање и афирмација на фолклорното творештво како значаен дел од културната историја на Македонија. Во тој контекст на манифес-

⁵⁷ Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Архивска фотодокументација на семејството Доневски.

тацијата покрај исполнувањето на специјално подготвените програми во кои доминирале народните игри и народните песни од Егејскиот дел на Македонија и кои биле презентирани на приредбите именувани како: „Со љубов за Гоце“ и „Градовите пејат за Делчев“, од 1973 година во програмската содржина на негов предлог било вклучено и литературното, односно поетското творештво за историската личност – Гоце Делчев, кон кого поетите се изразуваа со восхит и почит, додека од 1976 година започнала и соработката со Институтот за национална историја, кој е формиран на 20 јули 1948 година во Скопје, под неговото првобитно име „Научен институт за национална историја на македонскиот народ.“⁶⁰

Слика бр. 7: Свечено отворање на изложбата „Гоце Делчев – живот и дело“, во рамките на манифестацијата „Песна за Гоце“ во Вараждин, СР Хрватска, во 1981 година, во присуство на Ѓорѓи Донеvски.⁶¹

Водејќи се од основните задачи на Институтот: да наоѓа, да прибира, да чува и да ги проучува историските извори и документи од сите периоди, а особено за периодот на Народноослободителната и антифа-

⁶⁰ Државен Архив на Република Северна Македонија, ф: 427, ЦК на КПМ/СКМ... к. 1, а.е. 75, 107.

⁶¹ Архивска фотодокументација на семејството Донеvски.

шистичката војна на Македонија; да објавува научни трудови од областа на националната историја и култура; да организира популарни предавања; да подготвува и објавува популарни книги; да дава стручни мислења; да ја координира и да ја помага работата на другите специјализирани установи во проучувањето на националната историја,⁶² на манифестацијата почнал да се организира Симпозиум под наслов „Нови сознанија за Гоце и неговото време“, во чии рамки била организирана Тркалезна маса, каде со свои реферати пред пошироката јавност се претставувале научните советници од Институтот за национална историја – Скопје.⁶³

Огромната упорност и посветеност, или како што има истакнато Веселин Вукотиќ „стремежот да се биде подобар од вчера, а уште подобар од денес“,⁶⁴ придонеле Ѓ. Донеvски да ја развие манифестацијата на едно повисоко организациско ниво. Манифестацијата била поставена врз длабоко вградени вредности, формирани врз основа на поставената мисија – да се открива, негува и популаризира културната фолклорна традиција од Егејска Македонија, како дел од македонската културна историја. Мисијата и вредностите на манифестацијата биле основа на организациската култура која ја споделувале и членовите на КУД „Гоце Делчев“ и нивните соработници во реализирањето на манифестацијата. Во 1980 година била воспоставена соработка и со РКУД „Вилко Јурец“ од Вараждин, СР Хрватска.⁶⁵ Во суштина, од нивна страна бил испратен предлог да се започне со размена на гостувања, со тоа што свеченото отворање на манифестацијата за следната 1981 година да биде одржано во Вараждин, по повод „800 години од формирањето на градот Вараждин“.⁶⁶ Откако нивната идеја била прифатена била потпишана меѓуре-публичка, покраинска и меѓународна соработка со КУД „Гоце Делчев“. Оттогаш манифестацијата добива југословенски карактер⁶⁷ и поинтензивно ги привлекувала странските културни дејци и туристи со што да-

⁶² Димитријевски 2013, 12-13.

⁶³ Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, „Песна за Гоце“ 1976 година: Извештај за...‘76“, без пагинација.

⁶⁴ Vukotić http://www.vukotic.net/files/publikacije/1242826322_8139.pdf (прегледано на 21 август 2022 година).

⁶⁵ Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, „Песна за Гоце“ 1981 година: Програма за ...81“, 1-2.

⁶⁶ Здравковски. Интервју со Пеце...21 јули 2022.

⁶⁷ Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, „Песна за Гоце“ 1981 година: Програма за...‘81“, 1-2.

вала придонес не само во афирмацијата на културната историја на Македонија, туку и во развојот на културниот туризам во Скопје.

Автентичните и ефикасни организациски вештини со кои располагал Ѓ. Донеvски, придонеле манифестацијата низ годините да добие пошироко општествено значење. Способностите за самоорганизација, за развој и одржувањето добри односи со другите луѓе, вклучувањето на што поголем број членови во активностите и во донесувањето на одлуките, како и јасниот и отворен систем за комуникација и проток на информации, придонеле манифестацијата да се одржува и да постигнува резултати низ текот на годините, оставајќи неизбришлива и исклучително вредна трага во културната меморија на македонскиот народ.

На самиот крај можеме да заклучиме дека Ѓ. Донеvски истовремено го негувал односот кон обврските, т.е. високиот степен на самодисциплина и уредност во поглед на сопствените должности кои ги имал како основач на вокалната група „Бапчорки“, но и како претседател на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје и како главен организатор на манифестацијата „Песна за Гоце“ (денес „Гоцеви денови“), на чии раководни позиции останал до 1984 година. Впрочем, како што истакнува Мишо Китаноски⁶⁸ „(...) Ѓ. Донеvски беше човек што не жалеше време. Максимално се вграду-

⁶⁸ Мишо Китаноски (1941, Вевчани, село во областа Дримкол, во околината на градот Струга) – новинар, публицист, поет и автор на телевизиски сценарија. Основно и средно образование завршил во Кавадарци, а виша школа и факултет во Скопје. Работел како новинар во весникот „Студентски збор“. По служењето војска, бил ангажиран како постојан хонорарен дописник на весникот „Вечер“ од општина Неготино и Кавадарци. Во 1967 година професионално се вработил како новинар во редакцијата на неделниот весник „Трудбеник“ – орган на Сојузот на синдикатите на Македонија. Таму работел до 1973 година. Во мај истата година бил избран за главен и одговорен уредник на весникот „Просветен работник“ – орган на просветните, научните и културните работници на Македонија. На таа функција останал до ноември 1984 година. Од декември 1984 до 1990 година работел како новинар и уредник на македонското издание на весникот „Комунист“, во рубриката култура. Во периодот 1990–1991 година бил главен и одговорен уредник на првиот македонски политички магазин „21“. Потоа бил главен и одговорен уредник на месечниот весник „Комунална хигиена“ – Ехо гласник на Скопје. Пет години бил ангажиран како главен и одговорен уредник и на месечниот весник на Сојузот на борците на Република Македонија – „Борец“. Дваесет и две години работел како главен и одговорен уредник на весникот „Незаборав“, орган на Здружението на македонците од Егејскиот дел на Македонија– Скопје. Денес е главен и одговорен уредник на најстарото македонско списание за литература, култура и уметност „Современост“ и главен и одговорен уредник на весникот на Еврејската заедница во Република Македонија (ЕЗРМ) – „11 март 1943“ (Китаноски. Интервју со Мишо... 15 јули).

ваше во секој проект, со сè што знаеше со своето битие. Имаше таква харизма што соработниците околу него ги пленуваше и секој пат проектите му успеваа. Тоа е едно благородие кај него што немаше човек што може да го одбие, доколку Ѓорѓи сакаше да реализира нешто. Значи, едноставно беше маг. Ако можам со тој збор да го квалификувам неговиот психолошки хабитус (...).⁶⁹ Придонесот во откривањето и развојот на фолклорното творештво од Егејскиот дел на Македонија, како и културните вредности на работа кои ги воспоставил при основањето на вокалната група, но и при формулирањето и имплементацијата на организационската структура на КУД „Гоце Делчев“ и на манифестацијата „Песна за Гоце“ до денес се врежани и претставуваат најсилна инспирација во насочувањето на помладите генерации за посветено и континуирано да работат кон постигнувањето на повисоки резултати во афирмацијата на фолклорното творештво од Егејскиот дел на Македонија.

ЛИТЕРАТУРА

НЕОБЈАВЕНИ АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛИ:

- Архивска документација на семејството Доневиќи, Svjedodžba o završnom ispitu, 1 rujna 1951, Samobor.
- Архивска документација на семејството Доневиќи, Диплома за положен завршен испит на Средното медицинско училиште за санитарни техничари во Скопје, Народна Република Македонија, 27 јуни 1955 година.
- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, Општи акти за 1971: Записник од I седница на Управниот одбор на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, одржана на 24 август 1971 година, без пагинација.
- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, „Песна за Гоце“ 1976 година: Извештај за одржаната манифестација „Песна за Гоце ‘76“, без пагинација.
- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, КУД „Гоце Делчев“ – 1977 година: Покана до Ѓ. Доневиќи за учество на Конгресот на МЕЃУНАРОДНОТО ФОЛКЛОРНО ЗДРУЖЕНИЕ, кое ќе се одржи во периодот од 22 до 24 април 1977 година во Германија, во градот Фуртванген. Коравија, Франција, 10 ноември 1976 година, без пагинација.

⁶⁹ Китаноски. Интервју со Мишо... 15 јули 2022.

- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, КУД „Гоце Делчев“ – 1978 година: Известување до Комисијата за културни врски со странство при Собранието на СРМ за одржаниот Конгрес во Кава де Тирени, Италија. Скопје, 19 јуни 1978 година, 1-3.
- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, КУД „Гоце Делчев“ – 1980 година: Извештај за гостувањето на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје во Италија за време од 20 до 27 мај 1979 година, 1-6.
- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, КУД „Гоце Делчев“ – 1981 година: Известување од Матицата на иселениците од Македонија, Скопје до КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, Скопје, 23 декември 1981 година, без пагинација.
- Архивска документација на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје, „Песна за Гоце“ 1981 година: Програма за манифестацијата „Песна за Гоце’81“ од Советот на манифестацијата за „Гоце – 81“, 1-4.
- Архивска документација на семејството Донеvски, Изјава за завршен VI клас, потпишана од Ристо Атанас Рисинoв и Иван Ристoв Богданoв и заверена на нотар на 11 јули 1982 година во Скопје.

ОБЈАВЕНИ АРХИВСКИ МАТЕРИЈАЛИ:

- Бапчорки (вокална група) во разговор со Ѓорѓи Донеvски на 18.02.1971 година во Скопје [Интервјуто е снимено на магнетофонска лента бр. 1967 која е во сопственост на Архивата на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје].
- Бапчорки (вокална група) во разговор со Ѓорѓи Донеvски на 01.05.1971 година во Скопје [Интервјуто е снимено на магнетофонска лента бр. 1968 која е во сопственост на Архивата на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје].
- Државен Архив на Република Северна Македонија, ф: 427, ЦК на КПМ/СКМ од до I-от Конгрес, Записници од состаноците на полит-бирото на ЦК КПМ од 1946 до 1948 година (со I конгрес на КПМ) седница на бирото одржана на 27. II. 1948 година, к.1, а.е. 75, 106-107.

НЕОБЈАВЕНА АРХИВСКА ФОТОДОКУМЕНТАЦИЈА:

- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Ѓорѓи Донеvски во раното детство.
- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, Svjedodžba o završnom ispitu, 1 тујна 1951, Samobor.
- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Ѓорѓи Донеvски.
- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Настап на машката игроорна група на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје.
- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Настап на машката и женската игроорна група на КУД „Гоце Делчев“ – Скопје
- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Свечено отворање на изложбата „Гоце Делчев – живот и дело“, , во рамките на манифестацијата „Песна за Гоце“ во Вараждин, СР Хрватска во 1981 година, во присуство на Ѓорѓи Донеvски.

ОБЈАВЕНА АРХИВСКА ФОТОДОКУМЕНТАЦИЈА:

- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Вокалната група „Бапчорки“ со своите сопрузи. Во горниот ред во средина е Ѓ. Донеvски.
- Архивска фотодокументација на семејството Донеvски, фотографија: Вокалната група „Бапчорки“ со своите сопрузи (задна страна од фотографијата).

МОНОГРАФИИ И СТАТИИ:

- Атанасов, Петар, Бојана, Наумовска. “Интегрирање на бегалците од Егејскиот дел на Македонија во „новата“ татковина”, *Гласник* 64/2 (2020), 7-25.
- Велјановски, Новица. „Егејскиот дел на Македонија во втората светска војна“, *Историја на македонскиот народ*. Институт за национална историја, Скопје, 2008.
- Vukotić, Veselin. „Ekonomska kultura i konkurentnost,“ http://www.vukotic.net/files/publikacije/1242826322_8139.pdf (прегледано на 21 август 2022 година).
- Диденко, Наташа. *Развојот и дејноста на музичките културно-уметнички организации и манифестации во Македонија, Музички културно-уметнички организации, т. 1*. Дирекција за култура и уметност, Скопје, 2019.
- Димитријевски, Марјан. *Историја на Институтот за национална историја 65 години (1948 – 2013)*. Институт за национална историја, Скопје, 2013.
- Донеvски, Ѓорѓи. *Бапчор*. Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 1996.
- Кирјазовски, Ристо. *Македонски национални институции во Егејскиот дел на Македонија (1941 – 1961)*. Институт за национална историја, Скопје, 1987.
- Кирјазовски, Ристо. *Правната дискриминација на големо-грчката политика во Егејскиот дел на Македонија по Втората светска војна*. МИС, Скопје, 1996.
- Литовски, Александар. “Македонците од Егејскиот дел на Македонија и Грција во 1945 година”. *Меѓународна научна конференција Балканот: луѓе, војни и мир по повод 100-годишнината од балканските војни (65 години ИНИ)* (2015), 383-394.
- Мамуровски, Ташко. *Македонците во Егејска Македонија (1945-1945)*. Институт за национална историја, Скопје, 1995.
- Маринова-Буцкова, Фани. “Антифашистичкиот фронт на жените (АФЖ) во Егејска Македонија”, *Историја: списание на сојузот на друштвата на историчарите на СР Македонија*, IV/1 (1979), 109-139.
- Мирчевска, Катерина. “Македонските бегалци од Граѓанската војна во Грција во НР Македонија”, *Меѓународна научна конференција Балканот: луѓе, војни и мир по повод 100-годишнината од балканските војни (65-години ИНИ)* (2015), 369-381.
- Младеноvски, Симо. “Ристовски Блаже Петров”, *Македонска енциклопедија*, т.2. МАНУ, Скопје, 2009, 1276-1277.
- Рацин, Кочо. *Стихови и проза*. Скопје, Култура, 1966.
- Уредба за оснивање на „Државен ансамбл на народни игри и песни на Народна Република Македонија“ – Скопје, *Службен весник на Народна Република Македонија*, 8/49. Скопје, 4 април 1948, 73.
- Уредба за оснивање на Фолклорен институт, *Службен весник на Народна Република Македонија*, бр. 11/50, Скопје, 15 мај 1950, 71.
- Христов Симовски, Тодор. *Населените места во Егејска Македонија*, т.2. Здружение на децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија, Скопје, 1998.

АУДИО СНИМКИ:

Делјанова-Донеvска, Доста. Интервју со Доста Делјанова-Донеvска. Снимила: Наташа Диденко на 22 октомври 2021 година, Скопје.

Здравковски, Пеце. Интервју со Пеце Здравковски. Снимила: Наташа Диденко на 21 јули 2022 година, Скопје.

Китаноски, Мишо. Интервју со Мишо Китаноски. Снимила: Наташа Диденко на 15 јули 2022 година, Вевчани.

Петровски, Ахил. Интервју со Ахил Петровски. Снимила: Наташа Диденко на 5 октомври 2022 година, Скопје.

Бандевски, Јане. Интервју со Јане Бандевски. Снимила: Наташа Диденко на 5 октомври 2022 година, Скопје.

ДОКУМЕНТАРНО ВИДЕО:

IRAM/buzAR Archive– Бужаровски, Димитрије. Документарно видео: *Работата на Ѓорѓи Донеvски во функција на зачувување на Македонското културно наследство*. Скопје, снимено 2003 година.

